

УДК 351.439.4

Гаркуша О.М.

*доктор економічних наук, професор**Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини
ВНЗ «Відкритий міжрегіональний університету розвитку людини «Україна»***ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ****STATE REGULATION OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT
OF RURAL TERRITORIES IN UKRAINE****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто особливості державного регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій та концепцію сталого розвитку сільських територій.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління, сталий соціально-економічний розвиток.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены особенности государственного регулирования социально-экономического развития сельских территорий и концепцию развития сельских территорий.

Ключевые слова: государственное управление, механизмы государственного управления, устойчивое социально-экономическое развитие, сельская территория.

ANNOTATION

This article summarizes the factors that influence the formation of sustainable development of rural areas. The features of state regulation of social and economic development of rural areas and areas of regional development of rural areas.

Keywords: governance, mechanisms of governance, sustainable socio-economic development, rural area.

Постановка проблеми. Розвиток сільських територій України характеризується значними відмінностями в рівнях їх соціально-економічного розвитку, неузгодженістю ряду законодавчих та нормативно-правових актів, не достатньо чітко визначеною загальнодержавною стратегією. Це зумовлює необхідність пошуку та формування ефективних механізмів функціонування та розвитку сільських територій України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок вивчення проблеми управління соціально-економічним розвитком сільських територій зробили В.Г. Андрійчук, П.І. Гайдуцький, М.Й. Малік, В.М. Гейця, М.І. Долішний, Л.М. Івашова, О.М. Кондрашов, В.С. Міщенко, В.В. Микитенко, П.Т. Саблук, А.В. Степаненко, М.А. Хвесик, Є.В. Хлобистов та ін. Істотний внесок у розвиток теорії державного регулювання регіонів зробили такі вітчизняні вчені, як О.Ю. Амосов, С.О. Біла, М.П. Бутко, О.О. Бутник, О.І. Дацій, І.О. Драган, Я.Ф. Жовнірчик, М.Х. Корецький, В.М. Мартиненко, та інші.

Вище згадані наукові розробки дуже важливі, проте ця проблема вимагає подальшого вивчення, особливо як на регіональному рівні, так і в країні в цілому. Більшість із них не спрямовані на удосконалення методів управління соціально-економічним розвитком сільських територій у сучасних умовах. Радикальні зміни

в соціально-економічній сфері аграрного сектору економіки України у життєдіяльності сільського населення вимагають подальшого дослідження цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з головних причин кризи українського села є втрата керованості з боку держави процесами його соціально-економічного розвитку. Найважливішою передумовою подолання кризових явищ є створення ефективної системи державного регулювання у сільському секторі України. В основу методології сільського реформування необхідно покласти інституціональний підхід, що включає систему принципів управління розвитком села, спрямованих на зміну базисних складових існуючого сільського устрою, з урахуванням специфіки українських інститутів-умов; впливу через інститути-чинники; дії за допомогою інститутів-механізмів.

Сталий розвиток сільських територій розглядається як розвиток, який породжує економічне зростання і справедливо розподіляє його результати. Це розвиток, який віддає пріоритет виробленню інтегральної системи цінностей, зверненої в рівній мірі до кожного громадянина, розширення його можливостей і забезпечення участі в ухваленні рішень, що впливають на його життя. Механізм державного регулювання функціонування і розвитку сільських територій доцільно розглядати як сукупність видів та способів дій суб'єкта регулювання, які ґрунтуються на базових принципах та реалізації функцій, забезпечуючи з використанням певних форм, методів та способів досягнення визначеної мети та розв'язання протиріч. Соціально-економічні функції держави визначають напрями її діяльності, завдання та цілі, а механізм державного регулювання забезпечує способи їх реалізації.

Перехід до сталого соціально-економічного розвитку повинен, в першу чергу, починатися на рівні державної влади. Певну увагу мають чинники, пов'язані із загальною політичною, макроекономічною і соціальною стратегією держави. Ефективне управління соціально-економічним розвитком сільських територій можливо при погодженому управлінні на державному, регіональному і місцевому рівні. На державному рівні програмно-цільове управління роз-

витком сільських територій за основу взято вдосконалення міжбюджетних стосунків за допомогою технології бюджетно-податкових повноважень, які враховують інтереси місцевого і регіонального розвитку. На регіональному рівні – здійснення моніторингу соціально-економічного розвитку сільських територій, реалізація заходів адресної державної підтримки розвитку сільських територій з боку регіональної влади, у тому числі з використанням трансфертів і дотацій. На місцевому рівні – розробка і реалізація генеральних планів розвитку сільських територій із урахуванням перспективних інтересів місцевого співтовариства.

У сучасних умовах надавати підтримку сільськогосподарському виробництву й одночасно фінансувати соціальну сферу держава не в змозі, тому бюджетні кошти необхідно спрямовувати, у першу чергу, в наукоємні технології, сферу послуг, освіти, розвиток інших несільськогосподарських видів діяльності в сільській місцевості.

Ефективним ресурсом сільського розвитку може стати соціальне партнерство, як конструктивна взаємодія представників усіх трьох секторів будь-якого суспільства (державного, комерційного та некомерційного), що здійснюється в межах чинного законодавства і спрямована на вирішення соціально важливих проблем.

У перспективі розвиток сільських територій визначатиметься тим, як здійснюватиметься подальше розмежування прав та обов'язків між двома рівнями влади: державною і місцевою, як функції сільських рад узгоджуватимуться з фінансовими можливостями їх реалізації.

Сталий розвиток сільських територій можна охарактеризувати як рівномірне нарощування позитивних соціальних показників (життєвого рівня населення, освіти, здоров'я та ін.) в повній відповідності з економічним й екологічним розвитком сільської місцевості. Перехід до сталого розвитку – це забезпечення цілеспрямованої самоорганізації суспільства в економічній, соціальній та екологічній сферах. У цьому значенні сталий розвиток сільських територій характеризується економічною ефективністю, екологічною безпекою і соціальною справедливістю.

З метою вироблення чіткої стратегії сталого розвитку сільських територій пропонується відповідна концепція, метою якої є визначення ключових проблем розвитку сільських територій у середньостроковій перспективі й підготовка комплексу заходів економічного, правового та адміністративно-управлінського характеру.

Концепція сталого розвитку сільських територій базується на таких принципах:

- збереження традиційних сільських територій;
- комплексний розвиток села (узгоджене виконання виробничих, соціально-економічних, демографічних, освітніх, медичних, природоохоронних і рекреаційних функцій);

- поглиблення зв'язків села з містом, інтеграція в єдину загальноекономічну систему, створення господарських структур із суміщеними функціями (сільсько-міські структури) розвитку дорожньо-транспортних комунікацій, телефонного зв'язку, створення єдиних систем соціального обслуговування населення, поступова агломерація міста і села в єдність, що динамічно розвивається;

- взаємодія програм сталого розвитку сільських територій із заходами агропродовольчої політики держави на найближчу перспективу, з урахуванням особливостей структурної перебудови сільськогосподарського виробництва (основної сфери зайнятості сільського населення);

- розвиток соціального партнерства між державою, сільськими радами, місцевим бізнесом і сільським населенням;

- економічна і територіальна доступність соціальних послуг та об'єктів соціальної інфраструктури для всіх груп сільського населення;

- максимальне залучення в господарський оборот і підвищення ефективності використання природних матеріальних та людських ресурсів сільської місцевості на основі підвищення ефективності інституційних перетворень і посилення мотиваційних механізмів розвитку;

- поєднання заходів державної підтримки з мобілізацією місцевих ресурсів, які мають сільські громади;

- вирівнювання міжрегіональних і міжрайонних рівнів економічного та соціально-культурного розвитку сільських територій;

- демократизація життя сільських громад, підвищення участі населення в ухваленні рішень, пов'язаних із розвитком виробництва, плануванням і забудовою поселень, іншими аспектами життя сільського соціуму шляхом розвитку колективно-договірного регулювання трудових відносин, місцевого самоврядування, діяльності колективних і громадських організацій (споживчої, промислової, кредитної кооперації тощо);

- екологічно ошадливий підхід і дбайливе ставлення до невідновлюваних природних ресурсів при розробці й реалізації механізмів життєзабезпечення сільських жителів.

Висновки. Державне регулювання виступає основним напрямом забезпечення сталого розвитку українського села та засобом забезпечення рівноваги економіки України. Методи, форми й масштаби державного регулювання визначаються характером і гостротою економічних, соціальних, екологічних та інших проблем в конкретних умовах місця й часу. Державне регулювання сучасної вітчизняної економіки передбачає її переведення на інтенсивний шлях розвитку з послідовним скороченням видатків на екстенсивне зростання і забезпеченням вкладень в інтенсифікацію ефективного використання й оновлення вже створеного господарського потенціалу.

Для сталого розвитку українського села доцільно прийняти і реалізувати регіональні та місцеві програми соціально-економічного розвитку сільських територій, спрямовані на під-

вищення зайнятості та доходів сільського населення, розвиток місцевого самоврядування, стимулювання несільськогосподарського бізнесу в сільській місцевості.